

Y Rhai Nas Cymodwyd – Garawys 2011

Trefn ac anhrefn

Y Sul cyn y Garawys – 6 Mawrth 2011

Dydd Mercher y Llundw – 9 Mawrth 2011

DECHRAU’R DAITH

Trefn yn troi’n anhrefn mewn byd amherffaith

Wrth inni baratoi at y Garawys, rhown sylw i ddydd Mercher y Llundw. Gelwir diwrnod cyntaf tymor edifeiriol y Garawys wrth yr enw hwnnw oherwydd y ddefod, a weinyddir mewn rhai eglwysi, o osod lludw ar lun croes ar dalcennau pobl, gan ddweud geiriau megis ‘cofia mai llwch ydwyt ac i’r llwch y dychweli’ neu eiriau’n galw am edifeirwch ac ymwrthod â phechod a bod yn ffyddlon i efengyl Iesu Grist. Yn draddodiadol, daw’r lludw o’r dail palmwydd sych a losgwyd wedi’r Sul y Blodau diwethaf.

Felly, y mae dydd Mercher y Llundw yn ddiwrnod yn y calendr Cristnogol sy’n ein hatgoffa ein bod ni oll wedi methu byw yn ôl dymuniad ac ewyllys Duw ar ein cyfer. Nid oes yr un ohonom yn berffaith. Diffygiol ydym oll. Ond fe roddir bob amser gyfle inni ail-ddechrau.

Os awn i mewn yn ddyfnach i symbolaeth defod dydd Mercher y Llundw, fe welwn hefyd fod y litwrgi’n cynnig inni wirionedd dwfn am y byd yr ydym yn byw ynddo. Nid oes dim yn para’r un fath am byth. Y mae popeth byw yn edwino ac yn marw. Try dail gwyrddion byw y balmwydden yn lludw; bydd cyrff meirw pobl ac anifeiliaid yn pydru ac yn troi’n llwch. Mae ffynhonnell y geiriau ‘cofia mai llwch ydwyt’ yn Genesis 3.19 lle y mae Duw’n cyhoeddi tynged Adda ac Efa ar ôl iddynt anufuddhau ac wrth iddynt fynd i mewn i fyd amherffaith y cwmp. Hwy yw’r cyntaf o’r rhai a alwn yn y gyfres hon yn Rhai Nas Cymodwyd, pobl a dorwyd i ffwrdd mewn rhyw fodd neu’i gilydd oddi wrth yr hyn y bwriadodd Duw iddynt fod. Mae Duw’n atgoffa Adda ac Efa iddo eu llunio o ‘llwch’ y byd a greodd, o’r un defnyddiau ag y gwnaed ein planed fyw ohonynt, a phan fyddwn farw byddwn yn dychwelyd i’r llwch hwnnw. Cawn ein geni, yr ydym yn byw, yr ydym yn marw.

*Y mae pob un meidrol fel glaswellt,
a’i holl nerth fel blodeuyn y maes.*

Y mae’r glaswellt yn crino, a’r blodeuyn yn gwywo.

Eseia 40: 6-7

Mae hyn oll yn swnio braidd yn ddiflas, ond y mae’n bwysig ein bod yn wynebu’r ffaith fod pethau’n newid ac yn edwino ac yn marw. Yn gyntaf, yr ydym yn byw mewn cymdeithas sydd am gymryd arni nad felly y mae – dywedir wrthym yn gyson fod yn rhaid inni ddal i edrych yn ifanc, dal ati i gadw’n heini a chuddio pob afiechyd a henaint a marwolaeth. Yn ail, o gydnabod ein bod yn byw mewn byd lle y mae trefn yn troi’n anhrefn a nychdod, darganfyddwn y gallwn wneud rhywbeth pwrpasol ynglŷn â’r peth, a gallwn fod yn sicr, fel yn achos Adda ac Efa, y bydd Duw bob amser gyda ni yn ein brwydrau a’n hymdrechion i wneud synnwyr o’r byd. Ni chuddiodd Duw ym Mharadwys a gadael Adda ac Efa i ddioddef ac i farw ar eu pen eu hunain. Y mae Duw gyda phawb Nas Cymodwyd yn anhrefn y bywyd meidrol. Yn olaf, i ni Gristnogion, y mae cydnabod yn onest fod popeth byw yn marw ac yn troi’n llwch yn ein cychwyn ni ar y daith i ddirgelwch rhyfeddol y Pasg, pan fu Iesu farw yn wir a’i gladdu mewn bedd, ac eto fe’i hatgyfodwyd o blith y meirw.

Gweithgaredd

Mewn grŵp, gallwch baratoi'r eitem hon ymlaen llaw drwy gymryd ffotograff at drafodaeth.

- Os oes eglwys yn eich ardal chwi ac ynddi gofeb i rywun enwog, ewch i weld y bedd neu'r goflech neu'r ffenestr a gysegrwyd yn eu henw. Gwelwch beth a allwch ei ddarganfod amdanynt. Beth a wnaethant â'u bywyd a pham y coffeir hwy?
- Neu: edrychwch ar gofeb y milwyr yn eich ardal. Beth ydych chi'n ei feddwl a ddigwyddodd i'r rhai a goffeir arni? Sut y gallwch gael gwybodaeth amdanynt?
- Os oes gan eich eglwys fynwent, ewch am dro o gwmpas y beddau a darllenwch yr enwau a'r dyddiadau. Fe all yr hoffech hefyd ymweld â'r fynwent gyhoeddus neu'r ardd goffa leol. Beth a allwch ei ddarganfod am fywyd a marwolaeth y bobl yno? A oes rhai ohonynt sy'n perthyn i bobl yn eich cymuned?
- Dewiswch un o'r bobl hyn – rhywun enwog, rhywun a fu farw mewn rhyfel, rhywun lleol, a dychmygwch sut fywyd a gawsant. Sut bobl oeddent? Pwy oedd eu teulu? Sut un oedd eu cymuned? Beth y byddent yn ei fwyta a'i yfed? Beth a fyddent yn gobeithio'i wneud cyn marw?

MYND YN DDYFNACH

Trefn yn troi'n anhrefn

Dywed gwyddonwyr wrthym fod y modd y try trefn yn anhrefn yn rhan o ddeddfau'r bydysawd. Hebdo, ni fyddem yn bod. Ffurfiwyd yr elfennau a adeiladodd ein cyrff byw ni o weddillion sêr a fu byw a marw amser maith yn ôl. Ganwyd ni oherwydd i'n hynafiaid fyw'n ddigon hen i gael plant cyn iddynt farw. Etifeddasom ein byd fel y mae oherwydd iddynt hwy ddysgu amaethu, adeiladu cymunedau, creu prydfferthwch i lonni'r galon, ymchwilio i gyfrinachau gwyddoniaeth, gwneud y byd yn well lle. Rhown drefn ar y byd drwy ein hegni a'n hymdrechion. Ochr arall y geiniog yw bod yn rhaid inni bob amser ddefnyddio ynni i'n cadw'n hunain yn fyw; dibynnwn ar farwolaeth creaduriaid eraill, yn wyn neu'n winwns, er mwyn i ni fedru goroesi. Y tu hwnt i gydbwysedd natur, fodd bynnag, y mae gan bobl allu arall. Gallwn ddefnyddio'r rhodd o fywyd a gawsom i ddinistrio pan nad oes angen dinistrio, i wastraffu adnoddau gwerthfawr, i niweidio ein planed ac i fygwth drwy ryfel a gor-ddefnydd fywydau'r rhai a ddaw ar ein hôl. Y mae dygn angen am waith i iacháu ac adfer a chymodi. Ond y mae cymodi yn fwy na thrwsio. Mae'n golygu hefyd ddefnyddio ein holl doniau a'n holl adnoddau i greu rhywbeth newydd allan o'r gofid a'r llanast.

Dyna pam fod dydd Mercher y Lludw yn gyfle inni ddechrau o'r newydd. Gallwn fyfyrto ar y ffaith ein bod ni ar y ddaear tra byddwn byw a'i bod yn bwysig beth a wnawn â'n bywyd. A ninnau'n bobl sy'n byw ym myd y cwmp, yr ydym yn rhan o'r Rhai Nas Cymodwyd. A yw hynny'n golygu bod bywyd yn ddiobaith a dibwrpas neu a oes yna rywbeth y gallwn ymdrechu i'w geisio? Beth ydym ni'n mynd i'w wneud â'n doniau, ein talentau, ein hegni? Beth y mae Duw am inni ei wneud?

Gweithgaredd

Ymchwilio i drefn ac anhrefn

Argraffwch luniau o bobl enwog oddi ar y rhyngwyd, pob un yn faint papur A4. Gwnewch ddau gopi o bob llun. Torrwch un o'r ddau gopi yn 16 darn a rhowch bob set o 16 darn mewn amlen. Ysgrifennwch enw'r person enwog, e.e. Brad Pitt, ar yr amlen. Gofynnwch i barau o bobl ailgynnull y darnau i gwblhau'r llun, gan ddefnyddio selotep, gliw, staplau etc. Gosodwch y llun gwreiddiol a'r un a adferwyd i fyny ochr yn ochr.

Trafodwch gyda'ch gilydd

- Beth y mae trwsio rhywbeth a dorrwyd yn ei olygu? A ellir trwsio rhywbeth yn berffaith? A oes rhai pethau yn well o'u trwsio?
- Sut y byddech chi'n trwsio: crafiad ar fwrdd caboledig? rhwyg mewn côt werthfawr? ffenestr a dorrwyd? coes a dorrwyd? .
- Pam y byddech am drafferthu trwsio'r pethau hyn?

Darllen y Beibl

2 Corinthiaid 5:20–6:10

²⁰ Felly cenhadon dros Grist ydym ni, fel pe bai Duw yn apelio atoch trwom ni. Deisyf yr ydym dros Grist, cymoder chwi â Duw.

²¹ Ni wybu Crist beth oedd pechu, ond gwnaeth Duw ef yn un â phechod drosom ni, er mwyn i ni ddod yn gyfiawnder Duw ynddo ef.

⁶ ¹ Yr ydym ni, fel cydweithwyr, yn apelio atoch i beidio â gadael i'r gras a dderbyniasoch gan Dduw fynd yn ofer.

² Oherwydd y mae Duw'n dweud:

"Yn yr amser cymeradwy y gwrandewais arnat,
a'th gynorthwyo ar ddydd iachawdwriaeth."

Dyma, yn awr, yr amser cymeradwy; dyma, yn awr, ddydd iachawdwriaeth.

³ Nid ydym yn gosod unrhyw faen tramgwydd ar lwybr neb, rhag cael bai ar ein gweinidogaeth.

⁴ Yn hytrach, ym mhob peth yr ydym yn ein cymeradwyo ein hunain fel gweinidogion Duw: yn ein dyfalbarhad mawr; yn ein gorthrymderau, ein gofidiau, a'n cyfyngderau;

⁵ yn ein profiadau o'r chwip, o garchar ac o derfysg; yn ein llafur, ein diffyg cwsg a'n newyn;

⁶ yn ein purdeb, ein gwybodaeth, ein goddefgarwch a'n caredigrwydd; yn yr Ysbryd Glân ac yn ein cariad diragrith;

⁷ yng ngair y gwirionedd ac yn nerth Duw, trwy ddefnyddio arfau cyfiawnder yn y llaw dde a'r llaw chwith,

⁸ doed parch, doed amarch, doed anghlod, doed clod. Twyllwyr y'n gelwir, a ninnau'n eirwir;

⁹ rhai dinod, a ninnau'n enwog; yn marw, ac eto byw ydym; dan gosb, ond heb gael ein lladd;

¹⁰ dan dristwch, ond bob amser yn llawenhau; mewn tlodi, ond yn gwneud llawer yn gyfoethog; heb ddim gennym, ac eto'n berchen pob peth.

Rhai cwestiynau i'w trafod

- Pwy, dybiwch chwi, yw'r Rhai Nas Cymodwyd y mae Paul yn meddwl amdanynt? A beth yw eu sefyllfa?
- Beth sydd gan Paul i'w ddweud wrthym am gael ein cymodi â Duw a phenderfynu beth i'w wneud â'n bywydau?
- I ba raddau yr ydym ni'n cyfateb i ddarlun Paul o fywyd duwiol a dyfalbarhad?
- Dychmygwch eich bod yn un o Gristnogion Corinth. Sut fywyd fyddai gennych? Sut y byddech yn teimlo o glywed y llythyr hwn yn cael ei ddarllen i chwi?

Efengyl

Mathew 6:1-6, 16-21

¹ Cymerwch ofal i beidio â chyflawni eich dyletswyddau crefyddol o flaen eraill, er mwyn cael eich gweld ganddynt; os gwnewch, nid oes gwobr i chwi gan eich Tad, yr hwn sydd yn y nefoedd.

² Felly, pan fyddi'n rhoi elusen, paid â chanu utgorn o'th flaen, fel y mae'r rhagrithwyr yn gwneud yn y synagogau ac yn yr heolydd, er mwyn cael eu canmol gan eraill. Yn wir, 'rwy'n dweud wrthy, y mae eu gwobr ganddynt eisoes.

³ Ond pan fyddi di'n rhoi elusen, paid â gadael i'th law chwith wybod beth y mae dy law dde yn ei wneud.

⁴ Felly bydd dy elusen di yn y dirgel, a bydd dy Dad, sydd yn gweld yn y dirgel, yn dy wobrwyo.

⁵ A phan fyddwch yn gweddio, peidiwch â bod fel y rhagrithwyr; oherwydd y maent hwy'n hoffi gweddio ar eu sefyll yn y synagogau ac ar gonglau'r heolydd, er mwyn cael eu gweld gan eraill. Yn wir, 'rwy'n dweud wrthy, y mae eu gwobr ganddynt eisoes.

⁶ Ond pan fyddi di'n gweddio, dos i mewn i'th ystafell, ac wedi cau dy ddrws gweddïa ar dy Dad sydd yn y dirgel, a bydd dy Dad sydd yn gweld yn y dirgel yn dy wobrwyo.

¹⁶ A phan fyddwch yn ymptydio, peidiwch â bod yn wyneprist fel y rhagrithwyr; y maent hwy'n anffurfio eu hwynebau er mwyn i eraill gael gweld eu bod yn ymptydio. Yn wir, 'rwy'n dweud wrthy, y mae eu gwobr ganddynt eisoes.

¹⁷ Ond pan fyddi di'n ymptydio, eneinia dy ben a golch dy wyneb,

¹⁸ fel nad pobl a gaiff weld dy fod yn ymptydio, ond yn hytrach dy Dad sydd yn y dirgel; a bydd dy Dad, sydd yn gweld yn y dirgel, yn dy wobrwyo.

¹⁹ Peidiwch â chasglu ichwi drysorau ar y ddaear, lle mae gwyfyn a rhwd yn difa, a lle mae lladron yn torri trwodd ac yn lladrata.

²⁰ Casglwch ichwi drysorau yn y nef, lle nad yw gwyfyn na rhwd yn difa, a lle nad yw lladron yn torri trwodd nac yn lladrata.

²¹ Oherwydd lle mae dy drysor, yno hefyd y bydd dy galon.

Rhai meddyliau ynglŷn â 'threfn ac anhrefn' yn y darn hwn

Yr oedd Iesu'n gyson yn herio trefn 'arferol' pethau, oherwydd yn amlach na pheidio nid oedd y ffordd arferol o wneud pethau yn ddim ond gwyrddroad di-drefn o'r hyn y dylai perthynas â Duw fod. Yn y ddau ddarn hyn allan o'r Efengyl yn ôl Mathew, sonnir am 'roi elusen' – elusen a roddid yn gyhoeddus ac a oedd yn ddyletswydd grefyddol, ac 'ymptydio' – ymwrthod o wirfodd â bwyd ac efallai â chwsg hefyd i ddangos defosiwn i Dduw ac edifeirwch ar ran y genedl.

Bwriad y ddeubeth oedd prysuro dyfod Duw i 'achub ei bobl'. Ond yn nyddiau Iesu yr oeddent yn arddangosiadau cyhoeddus iawn o dduwioldeb – welwch-chi-fi ac mor dduwiol ydw i. Mae Iesu'n aflonyddu ar y drefn hon o grefydd, ac yn dangos mai anhrefn ydyw yng ngolwg Duw. Dweud y mae bod hyd yn oed ymddwyn yn hael ac yn grefyddol ddisgybledig er ein lles ni ein hunain yn dirymu gwerth y weithred.

Datguddia Iesu mor hawdd yw inni wneud llanast o bethau oherwydd yr hunanoldeb sydd wrth galon hyd yn oed ein gweithredoedd gorau. Fe'n geilw i wir edifarhau – i roi Duw a'i anrhydedd wrth galon ein bwriadau a phopeth a wnawn. Ar ddydd Mercher y Llundw cawn gyfle i feddwl am sut y cyfeiliornodd ein bywyd ysbrydol oddi wrth yr hyn a fyn Duw gennym. A chawn gyfle i edifarhau, i wneud pethau'n iawn, i ddechrau eto.

I'w drafod

- Sut yr ydych yn meddwl y byddech chwi'n teimlo pe baech yn rhoi elusen hael ac yn ymptydio bob wythnos ac yna'n clywed geiriau heriol Iesu am roi elusen ac ymptydio?
- Yn wreiddiol, cyfeiria'r gair Groeg am 'ragrithwyr' (*hypocrites*) at bobl yn cymryd rhan mewn drama, yn aml yn gwisgo masgiau. Pwy ydych chwi'n ei feddwl y gallai Iesu ddiosg eu masgiau heddiw – gwleidyddion, pobl gyhoeddus? Ym mha amgylchiadau yr ydych chwi wedi teimlo, neu y gallech deimlo, angen i guddio eich ffydd o dan fasg?

- Pe bai Iesu yn dysgu yn eich eglwys chwi heddiw, beth fyddai'n ei ddangos fel enghraifft o symud ymaith oddi wrth yr hyn sydd ar Dduw ei eisiau? Sut y gallwn ni adael iddo aflonyddu ar yr hyn yr ydym ni'n ei feddwl sy'n iawn a'i gysoni â'i deyrnas.

SYMUD I'R GARAWYS

Canlyn Iesu

Pan aeth Iesu i'r anialwch, roedd yn rhaid iddo benderfynu beth yr oedd yn mynd i'w wneud â'i fywyd. Fel pawb ohonom, roedd yn rhaid iddo benderfynu pam y ganed ef yn feidrol yn ar y ddaear a beth yr oedd ei fywyd yn mynd i'w gynnig i'r rhai a oedd o'i gwmpas. Yn anad dim, roedd yn rhaid iddo fod yn glir ei feddwl beth oedd ewyllys ei Dad ar ei gyfer, er gwaethaf holl demtasiynau'r byd. Dywedir wrthym yn yr efengylau fod y temtasiynau hynny yn real iawn ac yn rymus iawn. Pam trafferthu i alw pobl i ymateb i ewyllys Duw a dychwelyd ato? Pam trafferthu ynglŷn â phoen a gofid pobl eraill a'u bywydau briw a blêr, cyn belled â'ch bod y'n cael gwneud yr hyn a fynnoch?

Gwelwn mai penderfyniad Iesu oedd gwrthod temtasiynau cyfoeth a grym ac ymroi'n llwyr i waith cymodlon Duw ymhlith pobl. Gwelai o'i gwmpas lawer carfan o bobl Nas Cymodwyd ac nad adwaenent Dduw neu na allent ffynnu oherwydd eu hamgylchiadau.

Dywed Luc 4 16-20 wrthym i Iesu gyhoeddi'i fwriad ynglŷn â'i weinidogaeth yn y synagog yn Nasareth, y dref lle'r oedd yn byw. Mae'n darllen y darn o Eiseia am fwriad Duw ar gyfer dynolryw – y dylid trawsnewid cyflwr y rhai Nas Cymodwyd: gollwng y caeth yn rhydd; rhoi golwg i'r dall; rhyddhau'r gorthrymedig. Cyhoedda Iesu ei fod wedi dod i wneud y pethau hyn dros Dduw, i ymroi i ymladd yn erbyn anhrefn a'r chwalu ar fywydau pobl.

Ni chafodd neges Iesu o obaith a rhyddhad fawr o groeso ...

Gweithgaredd

- Gofynnwch i'ch offeiriad neu eich gweinidog sôn ychydig pam yr aeth i'r weinidogaeth. Pryd a sut y sylweddolodd fod Duw'n ei alw i wasanaethu?
- Yn ddeuoedd, trafodwch pa fath o benderfyniadau y bu'n rhaid i chwi eu gwneud ynglŷn â threon eich bywyd. Sut y gwnaethoch y penderfyniadau hyn? Pa aberthu a wnaethoch? Pa uchelgais sydd gennych a beth yr ydych yn gobeithio'i gyflawni yn ystod eich oes? Beth ydych yn ei feddwl y gall Duw fod yn eich galw i'w wneud y munud hwn?

SYMUD ALLAN

Gweithredu yn y gymuned

Myfyriwch ar ble yn eich cymuned y mae anhrefn, aflerwch neu wastraff dibwynt. Meddyliwch am un peth (e.e. diwrnod codi sbwriel) lle y gallech wneud gwahaniaeth drwy glirio neu leihau sbwriel ac ymrwymo i wneud hynny fel prosiect dros y Garawys. Gallech gynnwys hyn yn y penderfyniad am beth sy'n mynd i newid (gweler isod).

Myfyrdod diwinyddol a gweddi

Treuliwch beth amser yn myfyrio ar yr aflerwch a'r anhrefn yn ein bywydau – yn yr Eglwys, yn y gymuned, yn y byd. Gall hyn fod yn rhan o weddi – dyrchafu materion arbennig gerbron Duw mewn edifeirwch, cydnabod ein rhan ni yn creu'r anhrefn a gofyn am faddeuant.

Fe all y carech ddarllen y storïau ym mhennod ragarweiniol ein llyfr, *Unreconciled?*

Bydd angen egni ac ymdrech i adfer trefn ac ail-greu gweledigaeth Duw ar gyfer ein byd.

Gweddi

Arglwydd,

yr ydym wedi rhwygo dy fyd yn ddarnau;

y mae'n gwaedu ac yn drewi

oherwydd ein bywydau anniddig ni.

Eto, yr wyt ti'n dal yn amyneddgar,

yn nyddu defnydd y bydysawd

yn harddwch diwniad.

Dysg inni sut i drwsio ac adnewyddu;

dysg inni sut i wnïo tapestri

dy weithredoedd rhyfeddol. Amen

AMSER PENDERFYNU

Beth sy'n mynd i newid?

Yn awr casglwch eich meddyliau a'ch syniadau ynghyd ac ystyriwch y cwestiynau hyn:

- **Beth yw had bywyd newydd?** Pa ddoniau a roddodd Duw inni i ddatrys llanast, gwastraff ac anhrefn ein sefyllfa?
- **Sut i'w gludo?** Pa adnoddau fydd arnom eu hangen i newid ein sefyllfa?
- **Ymhle y genir y bywyd newydd?** Meddylwch am un weithred o gymod y gallwn ei gwneud i leihau neu wrthweithio anhrefn, gwastraff a llanast pobl.
- **Sut y gallwn ei feithrin?** Sut y gallwn gynnal y weithred o gymod a sicrhau ei llwyddiant?
- **Beth ydym ni'n obeithio ei weld?** Beth fydd wedi newid ar ddiwedd y broses a pha wahaniaeth y dylai fod wedi ei wneud?

Mynd ymhellach

Sylfaenwyd yr adnodd hwn ar y Rhagarweiniad i'r llyfr *Unreconciled?* lle y cewch lawer o wybodaeth, storïau a syniadau pellach y gallwch eu defnyddio at astudiaeth bersonol neu mewn grŵp, gan gynnwys syniadau pellach at weithgareddau.

Bydd y Gwasanaeth Dyddiol ar Radio 4 o 7 i 10 Mawrth yn cynnig mwy o ddarlleniadau a myfyrdodau ar thema trefn ac anhrefn.

Cymerwyd y dyfyniadau o'r Ysgrythur allan o'r Beibl Cymraeg Newydd Diwygiedig, 2004, © Cymdeithas y Beibl, Stonehill Green, Westlea, Swindon, SN5 7DG.

Ffotograff o'r Rhai Nas Cymodwyd (y Groes a'r gwydr a dorwyd): CTBI / Vicki a Chuck Rogers / Phil Dragash (Creative Commons - BY-NC-SA)